

УДК 351.74(075.8)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.18>

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ЗУПИНЕННЯ ТА ОГЛЯДУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ СПІВРОБІТНИКАМИ ПОЛІЦІЇ. ЮРИДИЧНІ ТА ТАКТИЧНІ ПОМИЛКИ

Дума А.А.,*курсант навчально-наукового**інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**<https://orcid.org/0000-0003-1095-3780>***Тупотіна Д.А.,***курсант навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**<https://orcid.org/0000-0003-2934-773X>***Біліченко В.В.,***старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,**підполковник поліції*

Дума А.А., Тупотіна Д.А., Біліченко В.В.
Застосування заходів особистої безпеки під час зупинення та огляду транспортного засобу співробітниками поліції. Юридичні та тактичні помилки.

Зважаючи на те, що останнім часом почастишали випадки нападу на співробітників поліції при несенні служби в Україні, питання їх особистої безпеки стали особливо гострими і актуальними. Найбільша кількість нападів припадає на співробітників поліції, які здійснюють контроль і нагляд за дорожнім рухом. У цій статті дається загальний порядок дій співробітників поліції при зупинці транспортного засобу на території нашої держави, пропонується внесення змін до виконання державних функцій з контролю і нагляду за дотриманням учасниками дорожнього руху вимог у галузі забезпечення безпеки дорожнього руху. У практичній діяльності співробітників поліції, головним чином патрульної служби, поширені випадки, коли після зупинки автомобіля з метою перевірки правомірності його використання водій блокує дверні замки, піднімає скло, відмовляється виходити з салону і передавати передбачені правилам дорожнього руху документи.

Така поведінка водіїв викликана найчастіше знаходженням в стані сп'яніння або відсутністю права на керування транспортним засобом, реєстраційних документів. Ще однією причиною є неправильне розуміння Закону України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 зі змінами, станом на 02.10.2021, а саме главу 2 «Державне регулювання та контроль діяльності автомобільного транспорту» у галузі забезпечення безпеки дорожнього руху, в якому перераховані

підстави для зупинки транспортного засобу. Водії вимагають від співробітників поліції пред'явити незаперечні докази порушення ними правил дорожнього руху, офіційні письмові документи про проведення спеціальних заходів. Іншими словами, водії вважають, що їх зупинили незаконно, що співробітники поліції, згідно з Законом «Про Національну поліцію» України, мають право перевіряти документи тільки на стаціонарних постах патрульної поліції.

Ключові слова: дорожній рух, патрульна поліція, транспортний засіб, фізична сила, спеціальні засоби, заходи особистої безпеки, зупинка транспортного засобу.

Duma A.A., Tupotina D.A., Bilichenko V.V.
Application of personal security measures during suspension and inspection of a vehicle by police employees. Legal and tactical errors.

Due to the recent increase in attacks on police officers while serving in Ukraine, their personal safety has become particularly acute and urgent. The largest number of attacks are on police officers who monitor and supervise traffic. This article provides a general procedure for police officers when stopping a vehicle in our country, proposes changes to the state functions of control and supervision of compliance with road safety requirements. In the practice of police, mainly patrol, there are cases when after stopping the car to check the legality of its use, the driver blocks the door locks, raises the glass, refuses to leave the cabin and pass the traffic rules documents. Such behavior of drivers is most often caused by intoxication or lack of the right to drive a vehicle,

registration documents. Another reason is the misunderstanding of the Law of Ukraine «On Road Transport» of 05.04.2001 as amended, as of 02.10.2021, namely Chapter 2 «State regulation and control of road transport» in the field of road safety, which lists the grounds to stop the vehicle. Drivers require police officers to provide conclusive evidence of traffic violations, official written documents on special events. In other words, drivers believe that they were stopped illegally, that according to the Law on the National Police of Ukraine, police officers have the right to check documents only at stationary patrol police posts.

Key words: traffic, patrol police, vehicle, physical force, special means, personal safety measures, vehicle stop.

Постановка проблеми. Забезпечення особистої безпеки співробітників патрульних служб України продовжує залишатися актуальною проблемою. Велика ймовірність нападу на співробітників поліції існує при проведенні огляду транспортних засобів. Про це свідчать неодноразові трагічні випадки, причому не тільки в ситуаціях, коли від співробітників заздалегідь потрібна особлива обережність. Часто зустрічаються типові ситуації, які раптово перетворюються в «смертельну пастку».

При розгляді даного питання необхідно підкреслити, що не слід плутати поняття «обшук» і «огляд» транспортних засобів. Співробітникам поліції надає право здійснювати огляд транспортних засобів і вантажів за участю водіїв і громадян, які супроводжують вантажі Закон України «Про Національну поліцію». Однак поняття такого огляду, а також порядок його здійснення законодавець не встановлює (даний огляд не відноситься до огляду, що ведуться відповідно до вимог ст. 166-167, 170, 176-177, 180 КПК України).

Мета статті: Останнім часом об'єкти транспортної інфраструктури дуже часто є місцем скоєння протиправних діянь, які несуть велику суспільну небезпеку. У зв'язку з цим охорона громадського порядку і забезпечення громадської безпеки громадян мають певні особливості, пов'язані з її організацією і тактикою здійснення. Особливий інтерес, на нашу думку, є техніка і тактика силового затримання злочинців на об'єктах транспорту.

Слід враховувати три умови, в яких часто доводиться діяти працівникам поліції при затриманні правопорушників, в рамках здійснення транспортної безпеки.

Виклад основного матеріалу: Виходячи з поняття огляду транспортного засобу, а також аналізу інших нормативних правових актів, що регламентують огляд транспортних засобів, можна зробити висновок, що огляд транспортного засобу і вантажів – це зовнішнє візуальне обстеження транспортного засобу і перевезених вантажів, що проводиться уповноваженими посадовими особами, не пов'язане з проникненням в конструктивно передбачені місця доступу в транспортний засіб

(салон, багажник, вантажне приміщення), а також розкриттям упаковки вантажу[1] .

Огляд проводиться з метою виявлення ознак протиправних дій та інших фактичних даних, необхідних для запобігання і припинення правопорушень, попередження дорожньо-транспортних пригод, а також виконання інших зобов'язаностей, покладених на поліцію.

Співробітники поліції при проведенні огляду перевіряють відповідні документи, виявляють очевидні технічні несправності транспортних засобів, здійснюють збір даних, необхідних для встановлення винуватців правопорушень, а також збір доказів про причетність оглядається транспорту до ДТП.

При виникненні підозри в тому, що транспортний засіб використовується з протиправною метою, співробітники поліції має право провести його огляд. Огляд транспортного засобу, особистий огляд, огляд речей, що знаходяться при фізичній особі, є заходами адміністративного примусу, що застосовуються уповноваженими на те посадовими особами, і мають на меті виявлення знарядь вчинення або предметів адміністративного правопорушення [2] . Огляд також може бути проведений для того, щоб переконатися у відсутності будь-яких предметів, заборонених законодавством до обороту, з метою запобігти загрози настання можливо шкідливих (небезпечних, тяжких) наслідків.

Наприклад, відомо, що в більшості випадків виконавці терористичних актів, а також засоби їх здійснення (зброя, боєприпаси, вибухові речовини, вибухові пристрої) переміщуються на автомобільному транспорті. Причому ці кошти знаходяться безпосередньо у злочинців або в керованих ними транспортних засобах. Тому з метою припинення діяльності терористів співробітникам поліції (головним чином патрульні) припадає в масовому порядку здійснювати огляд транспортних засобів, водіїв, пасажирів, вантажу, що перевозиться.

Як правило, згідно ст. 264 КУпАП огляд проводиться в наступних випадках:

а) при підозрі, що водій або пасажир використовують транспортний засіб в протиправних цілях;

б) при наявності підстав вважати, що в транспортному засобі незаконно перевозиться вантаж;

в) при наявності достатніх підстав вважати, що особа має вогнепальну зброю чи інші предмети, що використовуються як зброя;

г) при наявності ознак правопорушення у вигляді слідів на одязі громадянина або його речей;

д) коли є показання відповідних технічних засобів контролю.

Огляд транспортного засобу – це обстеження транспортного засобу, що проводиться без порушення його конструктивної цілісності [3] .

Щоб зберегти життя і здоров'я, ніколи не слід забувати про необхідність забезпечення особистої безпеки. У зв'язку з цим все більшого значення набувають вироблення навичок виживання, а також уміння своєчасно виявити ознаки агресивності, щоб заздалегідь підготуватися до

можливого нападу. Раннє виявлення ознак агресії забезпечить співробітникам час для підготовки до атаки і для планування дій, що забезпечують його безпеку при виконанні службових обов'язків.

Розглянемо найбільш поширені ознаки можливої агресії. Раннє виявлення цих ознак дуже важливо для ефективної підготовки до потенційного нападу.

1) Схрещені на грудях руки можуть символізувати потенційний опір і можливу агресію, створюють свого роду фізичний бар'єр. Вони позначають персональний простір, що охороняється підозрюваним, і висловлюють небажання спілкуватися, а також відсутність поваги. Руки на стегнах є очевидною ознакою можливої агресії і небажанні підкоряться.

2) Скорочення дистанції є показником можливої конфронтації. Миттєва реакція співробітника може мати вирішальне значення. Швидко і твердо відсуньте підозрюваного, підтверджуючи свій жест впевненої вербальною командою «Назад». Це допомагає створити дистанцію.

3) Підозрюваний, озирається на всі боки замість того, щоб стежити за діями співробітника – явна ознака можливої агресії. Така поведінка може розглядатися як остання спроба оцінити можливість успішної атаки [4].

Ігнорування вербальних команд, як правило, означає виклик працівникові, який віддав команду, і проявляється в тому, що підозрюваний «не чує» команди зупинитися і відійти від співробітника. Таким чином, підозрюваний намагається взяти контроль над ситуацією і поставити співробітника в невідгідне становище при спробі здійснити його затримання.

Іншими ознаками можливої агресії є такі: підозрюваний, який продовжує йти після команди зупинитися, підозрюваний, стоїть зі стиснутими кулаками, а також підозрюваний, говорить крізь зуби [5].

Існують і інші важливі чинники, які необхідно враховувати. Зарубіжні дослідження показали, що більше половини смертей співробітників поліції під час виконання ними службових обов'язків пов'язані з вживанням їх опонентами алкоголю [6]. Співробітникам патрульної служби слід проявляти підвищену увагу до суб'єктів в стані алкогольного сп'яніння, які, як підтверджує статистика, схильні до конфронтації із застосуванням насильства.

Кожен співробітник повинен прагнути вийти переможцем у будь-якій конфронтації (незалежно від того, озброєний його противник чи ні). Постійна готовність до конфронтації допоможе в досягненні цієї мети.

Головна причина загибелі співробітників поліції полягає, перш за все, не в їх недостатню підготовку, а в тому, що занадто велика кількість співробітників при виконанні службових обов'язків керуються не тим, чого їх навчають, а своїм власним досвідом. З роками вони можуть почати втрачати обережність [7].

Як правило, в більшості випадків співробітники патрульної поліції гинуть через те, що самі по-

рушують основні правила забезпечення особистої безпеки. Нижче наводиться перелік основних помилок співробітників правоохоронних органів, які можуть привести до трагічних наслідків:

- Перебуваючи при виконанні службових обов'язків, співробітнику поліції не слід відволікатися на сторонні предмети.

- Не можна занадто близько при проведенні огляду підпускати підозрілих осіб до себе, вставати між двома підозрюваними; дозволяти підозрюваному перебувати у себе за спиною.

Огляд необхідно проводити планово, щоб всі речі і місця їх зберігання були оглянуті, тому що практично щороку співробітників поліції вбивають зі зброї, яку вони не змогли виявити у підозрюваного або в транспортному засобі підозрюваного. При цьому при проведенні огляду необхідно піклуватися про збереження своєї вогнепальної зброї, тому що практика показує, що, якщо злочинець заволодіває зброєю співробітника, він частіше використовує її для того, щоб спробувати вбити колишнього власника. І досить часто ця спроба буває вдалою [8].

Висновки: Практичний індивідуальний і колективний відробіток навичок є найбільш важливим, тому їй необхідно приділяти більше уваги, оскільки досвід приходить з практикою, чим більше у співробітників досвіду, тим менше вірогідності здійснення помилок.

Таким чином, для успішного виконання службових завдань без загрози власної безпеки співробітникам доводиться виконувати надзвичайно складні дії, що вимагають від них максимального фізичного та психічного напруження. У зв'язку з цим проблема особистої безпеки співробітників патрульної поліції при вирішенні ними професійних завдань в ситуаціях, пов'язаних із службовою діяльністю, набуває в даний час особливої актуальності.

Навчання співробітників ДПС тактиці і методів забезпечення особистої безпеки, доведення до автоматизму дій в екстремальних ситуаціях виступає в даний час одним з важливих напрямків професійної підготовки кадрів патрульної поліції.

Тому кожен співробітник поліції при виконанні службових обов'язків повинен добре знати і неухильно дотримуватися заходів безпеки, що дозволить йому в екстремальних ситуаціях зберегти не тільки здоров'я, а й життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 24.10.2021).
2. Про Правила дорожнього руху : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306 / Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-\(дата звернення: 24.10.2021\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-(дата звернення: 24.10.2021)).
3. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навчальний посібник. / О. І. Тьорло та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

4. Тактико-спеціальна підготовка : навчальний посібник / Є.В. Гузенко та ін. Київ : НАВС, 2014. 155с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 12 грудня 1984 р. № 8073-Х / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. (дата звернення: 24.10.2021).
6. Реагування органів та підрозділів Національної поліції на повідомлення про правопорушення або інші події : методичні рекомендації / В.Л. Костюк та ін. – Київ : НАВС, 2017. 44 с.
7. Чмелюк В.В., Грищук В.Л., Бадьора С.М. Основи тактичної підготовки працівників правоохоронних органів : навчальний посібник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 218 с.
8. Закон України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text> (дата звернення: 24.10.2021).